

DOI: 10.53120/czst2024.55-73

„Częstochofskie
Studia Teologiczne”
51 (2024), s. 55-73
ISSN: 0137-4087

Ks. Marek Chmielewski

Katolicki Uniwersytet Lubelski – Lublin

cechaem@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7566-5072

Article submitted: 30.03.2024; accepted: 23.09.2024.

Nawiedzenie wizerunku Matki Bożej czasem nawrócenia i przemiany życia

Visitation of the Image of Our Lady a time of conversion and life transformation

Abstract: The Marian command that she gave to the servants at Cana of Galilee is primarily concerned with Christ's call to conversion. In this sense, visiting a copy of the Jasna Góra Image is a special opportunity for a personal and communal transformation of life. In addition to conversion, which should be undertaken first by priests, consecrated persons and the lay faithful, there should be a "pastoral conversion" concerning the parish community. Pope Francis calls for it, among others in the exhortation *Evangelii gaudium*. It involves reviving the missionary spirit of the parish and, consequently, greater involvement of the lay faithful, as well as remaking its organizational structure in this respect.

The pilgrimage of a copy of the Jasna Góra Image may be a powerful impulse for this.

Keywords: pilgrimage of the Image of Our Lady, Mary, conversion, "pastoral conversion", parish.

Abstrakt: Maryjne polecenie, które dała sługom w Kanie Galilejskiej, ma za przedmiot przede wszystkim Chrystusowe wezwanie do nawrócenia. W tym

sensie nawiedzenie kopii Obrazu Jasnogórskiego jest szczególną okazją do osobistej i wspólnotowej przemiany życia.

Oprócz nawrócenia, które w pierwszej kolejności powinni podjąć kapłani, osoby konsekrowane oraz wierni świeccy, powinno mieć miejsce „nawrócenie pastoralne”, dotyczące wspólnoty parafialnej. Wzywa do niego papież Franciszek m.in. w adhortacji *Evangelii gaudium*. Polega ono na ożywieniu ducha misyjnego parafii, a w konsekwencji większego zaangażowania wiernych świeckich, jak również reorganizacji pod tym kątem jego struktury organizacyjnej.

Peregrynacja kopii Obrazu Jasnogórskiego może być do tego potężnym impulsem.

Słowa kluczowe: peregrynacja Obrazu Matki Bożej, Maryja, nawrócenie, „nawrócenie pastoralne”, parafia.

Wprowadzenie

Święty Jan Paweł II, przemawiając na Jasnej Górze 19 VI 1983 r., słusznie nazwał ją „polską Kaną Galilejską”. Tam bowiem bardzo często i w sposób niezwykle czytelny wybrzmiewa ten fragment Ewangelii św. Jana Apostoła, który opowiada o tym, jak Maryja w trakcie wesela w Kanie, widząc zakłopotanie nowożeńców brakiem wina, prosi Jezusa o interwencję. W związku z tym mówi do sług: „Zróbcie wszystko, cokolwiek Syn mój wam powie” (J 2, 5).

To jest Jej ostatnie zdanie, jakie notuje Ewangelia. Ma ono wymowę uniwersalną. Odnosi się bowiem nie tylko do tamtej sytuacji, ale bardzo dobrze określa macierzyńską misję Maryi w Kościele, ikonograficznie w sposób trafny wyrażoną w Jasnogórskim Obrazie. Czarna Madonna, najpierw przyciąga uwagę pielgrzyma swoim pięknem, następnie dyskretnym gestem prawej ręki wskazuje na Jezusa i prowadzi do Niego. Ten typ ikony zwany hodegetrią, wyraża tożsamość Maryi jako Służebnicy Pańskiej (por. Łk 1, 38). Ona zawsze jest „obecna w tajemnicy Chrystusa i Kościoła”, jak to wyraził Sobór Watykański II w tytule 8. rozdziału konstytucji *Lumen gentium*. Doskonale więc wypełnia Boży plan zbawienia, a jako Matka Kościoła niezmiennie prowadzi do Jezusa i wzywa do wierności Jego woli.

On zaś, rozpoczynając publiczną działalność, najpierw wzywa do nawrócenia ze względu na przybliżające się królestwo Boże: „Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię” (Mk 1, 15). Całe nauczanie Jezusa i założonego przezeń Kościoła w zasadzie koncentruje się na konieczności nawrócenia, czemu dobitnie daje wyraz między innymi św. Paweł Apostoł w swoich listach¹.

¹ Zob. G. Wrona, *Percepcja Jezusowego wezwania do nawrócenia w listach św. Pawła Apostoła*, [w]: *Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię*, red. M. Borda, Sosnowiec 2016, s. 28-35.

Można więc powiedzieć, że Maryjne słowa z Kany Galilejskiej, to również jednoznaczne wezwanie do nawrócenia. Dobitnie rozbrzmiewają one na Jasnej Górze, którą św. Jan Paweł II parokrotnie nazwał „konfesjonałem Ojczyzny”. Potwierdzają to długie kolejki do spowiedzi w naszym narodowym sanktuarium. Nie inaczej jest też na szlaku kolejnej peregrynacji kopii Jasnogórskiego Obrazu. Polacy bowiem nie wyobrażają sobie, aby stanąć przez Maryją Niepokalaną z sercem obciążonym grzechami. Z tej racji nawiedzenie wizerunku Matki Bożej Częstochowskiej w naszych parafiach jest i powinno być czasem nawrócenia oraz gruntownej przemiany życia. Rozumiemy przez to nie tylko liczne spowiedzi, ale realne wejście na drogę permanentnej przemiany życia poszczególnych wiernych, jak również duszpasterzy i całej parafii, a może nawet całego Kościoła lokalnego. Czas bowiem najwyższy nie tylko mówić o tym, ale podjąć w praktyce postulowane przez obecnego papieża „nawrócenie duszpasterskie”.

1. Nawrócenie jako przemiana życia

Nawet pobieżna analiza tekstów biblijnych, w których występuje w różnej formie gramatycznej (czasownikowej czy rzeczownikowej) słowo „nawrócenie”, pozwala zauważyć dwa istotne aspekty tego aktu, a raczej długotrwałego procesu. Wśród około 145 zdań Pisma Świętego mówiących o nawróceniu, tylko 8 razy jest wprost mowa o nawróceniu „od” grzechu i nieprawości². Natomiast znacznie częściej, bo 38 razy (w tym 9 razy w Nowym Testamencie) mówi się o nawróceniu „do” Boga³. Na tej podstawie można rozróżnić nawrócenie negatywne, które polega na zerwaniu z dotychczasowym życiem z dala od Boga i Jego przymierza, oraz nawrócenie pozytywne, które w istocie jest wyborem drogi Bożej i przyłgnięciem do Chrystusa. Ilościowa proporcja zdań mówiących o nawróceniu „od” i nawróceniu „do” wyraźnie pokazuje, że ważniejszy jest ten drugi aspekt, zaś odejście od zła jest koniecznym warunkiem i zarazem konsekwencją wejścia na drogę zjednoczenia z Bogiem⁴.

Nawrócenie więc jest w istocie *conversio* – zmianą kierunku, zwróceniem się do Chrystusa, wybraniem Go za swego Pana i Króla. W tym sensie sakrament chrztu w klasycznej teologii duchowości słusznie nazywany jest pierwszym, a zarazem podstawowym nawróceniem. Drugim zaś nawróceniem jest świadome i w pełni odpowiedzialne potwierdzenie tego pierwszego wyboru, jakiego w imieniu nieświadomego jeszcze dziecka dokonali jego rodzice i chrzestni. Ten

² Zob. np.: Jer 18, 11; 23, 14; 23, 22; 35, 15; 36, 3; Ez 14, 6; 18, 30; 1 Tes 1, 9.

³ Zob. np.: Pwt 4, 30; 1 Sm 7, 3; 1 Krl 8, 33; 2 Krn 36, 13; Ne 9, 26; Tb 13, 6; Ps 51, 15; Syr 17, 25; Iz 19, 22; 45, 22; Oz 14, 3; Jl 2, 12; Ml 3, 7; Ag 2, 17; Łk 1, 16; Dz 9, 35; 15, 19; 20, 21; 26, 20; 1 P 2, 25.

⁴ Zob. S. Hałas, *Μετάνοια. Próba uściślenia biblijnego pojęcia*, „Symposium” 23 (2019), nr 1, s. 145-158.

fundamentalny wybór domaga się jednak świadomego potwierdzenia, jak to pięknie wyraził poeta Jerzy Liebert w ostatniej zwrotce wiersza „Jeździec”:

„Jedno wiem, i innych objawień

nie potrzeba oczom i uszom.

– Uczyniwszy na wieki wybór,

w każdej chwili wybierać muszę”⁵.

Położenie akcentu na pozytywnej stronie nawrócenia domaga się głoszenia kerygmatu, aby człowiek, zwłaszcza młody, był w stanie doświadczyć bardzo osobistego spotkania z Chrystusem i potwierdzić swój wybór. Jak pisał bowiem Benedykt XVI w pierwszej encyklice *Deus caritas est*, „u początku bycia chrześcijaninem nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, ale jest spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie” (nr 1).

W dotychczasowej ascetyce, duszpasterstwie i przepowiadaniu liturgiczno-katechetycznym, obciążonych jansenistycznymi zaszłościami, zbyt mocno akcentuje się hamartologiczny aspekt nawrócenia, zamiast prowadzić ludzi do doświadczenia uprzedzającej miłości Boga (por. J 3, 16; 1 J 4, 10. 19). Nierzadko bowiem głównym tematem rekolekcji adwentowych czy wielkopostnych, jak również misji przed nawiedzeniem kopii Obrazu Jasnogórskiego, jest grzech i pilna konieczność zerwania z nim. Jednak ludzka psychika nie znosi pustki. Sytuację człowieka, który uwolnił się od zła, ale nie wybrał w to miejsce Chrystusa jako swego Zbawcy, trafnie opisuje sam Pan Jezus, mówiąc, że „gdy duch nieczysty opuści człowieka, błąka się po miejscach bezwodnych, szukając spoczynku, ale nie znajduje. Wtedy mówi: «Wróć do swego domu, skąd wyszedłem», a przyszedłszy zastaje go niezajętym, wymiecionym i przyozdobionym. Wtedy idzie i bierze z sobą siedmiu innych duchów złośliwszych niż on sam; wchodzi i mieszkają tam. I staje się późniejszy stan owego człowieka gorszy, niż był poprzedni” (Mt 12, 43-45).

Na szczęście – jak się wydaje – znaczący przełom w tym względzie dokonał się w związku z rozpowszechnianiem kultu Bożego miłosierdzia. Biblijną prawdę o tym, że „choćby wasze grzechy były jak szkarłat, jak śnieg wybieleją; choćby czerwone jak purpura, staną się jak wełna” (Iz 1, 18), potwierdza Pan Jezus, mówiąc do św. Faustyny: „Niech się nie lęka do mnie zbliżyć dusza słaba, grzeszna, a choćby miała więcej grzechów niż piasku na ziemi, utonie wszystko w otchłani miłosierdzia mojego” (Dz. 1059).

Wprawdzie nawrócenie jako stawanie się „nowym człowiekiem”, według słów św. Pawła Apostoła, wymaga „zwleczenia z siebie starego człowieka” (por. Ef 4, 22. 24; Kol 3, 9), jednak jego ukierunkowanie i cała dynamika tego proce-

⁵ J. Liebert, *Jeździec*, [w]: *Z głębokości... Antologia polskiej modlitwy poetyckiej*, red. A. Jastrzębski, A. Podsiad, Warszawa 1966, s. 663-664.

su nie mogą być hamowane „oglądaniem się wstecz” (Łk 9, 62), lecz ożywiane pragnieniem osobistej świętości. Do niej wzywał św. Jan Paweł II cały Kościół na progu trzeciego tysiąclecia. W liście apostolskim *Novo millennio ineunte* pisał, że „perspektywą, w którą winna być wpisana cała działalność duszpasterska, jest perspektywa świętości” (nr 30). Jest to realizacja soborowej doktryny o powszechnym powołaniu do świętości, dotyczącej każdego bez wyjątku ochrzczonego (por. LG 32. 39). Toteż, jak dalej stwierdza święty papież, „podporządkowanie programu duszpasterskiego nadrzędnej idei świętości to decyzja brzemienne w skutki. Wyraża ona przekonanie, że skoro chrzest jest prawdziwym włączeniem w świętość Boga poprzez wszczęcie w Chrystusa i napełnienie Duchem Świętym, to sprzeczna z tym byłaby postawa człowieka pogodzonego z własną małością, zadowolającego się minimalistyczną etyką i powierzchowną religijnością” (NMI 31).

Temat ten podejmuje również papież Franciszek w adhortacji *Gaudete et exultate*. Stwierdza tam m.in., że „świętość jest najpiękniejszym obliczem Kościoła” (nr 9). Co więcej, we właściwy sobie kerygmaticzny sposób wzywa: „Pozwól, by łaska twego chrztu owocowała na drodze świętości. Pozwól, aby wszystko było otwarte na Boga i dlatego wybierz Jego, wybieraj Boga wciąż na nowo. Nie zniechęcaj się, ponieważ masz moc Ducha Świętego do tego, by świętość była możliwa. Ona w głębi jest owocem Ducha Świętego w twoim życiu” (GeE 15)⁶.

To jest właśnie ta pozytywna i zarazem ważniejsza strona nawrócenia, będąca efektem nie semipelagiańskich wysiłków chrześcijanina (por. GeE 49), ale owocem współpracy z Duchem Świętym. Pod tym względem Maryja jest nieodścignionym wzorem „nowego człowieka”, dla którego Chrystus i Jego dzieło zbawcze jest najwyższym priorytetem. Ona, napełniona Duchem Świętym (*Pneumatofora*) – „pełna łaski” (Łk 1, 28), jest punktem odniesienia dla wszystkich, którzy się nawracają i pokutują, a więc w jakimś sensie jest przyczyną sprawczą każdego nawrócenia. Nie bez racji w Litanii loretańskiej wzywamy Ją jako „Ucieczkę grzeszników”, co jest echem słynnej modlitwy *Memorare* św. Bernarda z Clairvaux († 1153):

„Pomnij, o Najświętsza Panno Maryjo,
że nigdy nie słyszano, abyś opuściła tego,
kto się do Ciebie ucieka,

Twej pomocy przyzywa, Ciebie o przyczynę prosi...”

Niepokalana, a więc święta świętością samego Boga, jest przyczyną wzorczą zarówno nawrócenia „od” zła i grzechu, jak również nawrócenia „do”, czyli przyjęcia na nowo Chrystusa za swego Pana i Zbawiciela. Potwierdza to od stuleci Ja-

⁶ Zob. B. Kochaniewicz, „*Gaudete et exultate*”, czyli o świętości w ujęciu papieża Franciszka, „Teologia Dogmatyczna” 14 (2019), s. 11-20.

sna Góra, niezliczone sanktuaria maryjne w kraju i na świecie, jak również trwająca niemal bez przerwy od 1957 r. peregrynacja kopii Obrazu Jasnogórskiego po wszystkich polskich parafiach. To był, to jest i to ma być czas przemiany życia wszystkich uczestników tych podniosłych wydarzeń, zarówno wiernych, jak i kapłanów oraz osób konsekrowanych.

2. Kapłan i penitent podmiotem procesu nawrócenia

Święty Jan Paweł II w Liście na Wielki Czwartek w Roku Maryjnym (1988), przywołując scenę spod krzyża, w której z polecenia Jezusa umiłowany uczeń wziął Maryję do siebie jako Matkę (J 19, 27), pisze, że i „my również wprowadzamy Maryję do wewnętrznego «domu» naszego kapłaństwa jako Matkę” (nr 6). Szczególną okazją do tego jest Jej nawiedzenie w parafii, która została powierzona pasterskiej trosce kapłanów, bo także dla duszpasterzy jest to czas nawrócenia i przemiany życia.

Chrystusowe wezwanie do nawrócenia, skierowane do całego narodu wybranego, w pierwszej kolejności odnosiło się bowiem do jego duchowych przywódców, a więc kapłanów starotestamentalnych, uczonych w Piśmie i faryzeuszów. To z powodu zatwardziałości ich serc Pan Jezus nie szczędził im gorzkich słów napominania (por. Mt 23, 13. 27). Także współcześnie pierwszymi, którzy powinni do głębi przejąć się wezwaniem do nawrócenia są ci, których Chrystus wybrał na pasterzy swego ludu.

Wielokrotnie przypominał o tym św. Jan Paweł II. Już w pierwszym Liście na Wielki Czwartek z 1979 r. pisał: „Jeśli mamy innym pomagać do nawrócenia, musimy sami stale je podejmować w naszym życiu. Nawracać się – to znaczy powracać do samej łaski naszego powołania, rozważać bezmiar dobroci i miłości Chrystusa, który zwrócił się do każdego z nas po imieniu i powiedział: «pójdź za Mną». Nawracać się – to znaczy stale «wylizywać» wobec Pana naszych serc z naszej służby [...] z naszej gorliwości, z naszej wierności, a także z naszych zaniedbań, grzechów, małoduszności, braku wiary i nadziei, z myślenia «po ludzku» tylko a nie «po Bożemu». [...] Nawracać się – to znaczy szukać wciąż na nowo przebaczenia i mocy Bożej w sakramencie pojednania, rozpoczynać wciąż od nowa i w ten sposób co dzień dalej postępować, przewycięzać, zdobywać, dawać w radości...” (nr 10)⁷.

Święty papież nie tylko mówił o potrzebie kapłańskiego nawracania się, ale wskazywał na środki służące temu celowi. Jednym z nich jest modlitwa, bo – jak czytamy w cytowanym Liście na Wielki Czwartek z 1979 r. – „nawracać się – to znaczy zawsze się modlić i nie ustawać. Modlitwa – to poniekąd pierwszy i ostatni warunek nawrócenia, postępu i świętości” (nr 10).

⁷ Zob. Z. J. Kijas, *Ksiądz – penitent i spowiednik*, [w]: *Sztuka bycia księdzem*, red. J. Augustyn, Kraków 2010, s. 407-418.

Z tym wiąże się powinność każdego kapłana do zażyłości ze słowem Bożym, skoro jest on szafarzem słowa Bożego, a więc „jest konsekrowanym i posłanym, by głosić wszystkim Ewangelię o Królestwie, wzywając każdego człowieka do posłuszeństwa wiary i prowadząc wierzących ku coraz głębszemu poznaniu i uczestniczeniu w tajemnicy Boga, objawionej i przekazanej nam w Chrystusie” (PDV 26). Kapłańskie nawrócenie wymaga zatem, aby szafarz Słowa był „pierwszym «wierzącym» w Słowo, w pełni świadomym, że słowa jego posługi nie są «jego», lecz należą do Tego, który go posłał. Nie jest on panem Słowa: jest jego sługą. Nie jest jedynym posiadaczem tego Słowa, lecz jest dłużnikiem Ludu Bożego” (PDV 26).

W innym zaś miejscu św. Jan Paweł II przypomina, że życie duchowe kapłana czerpie treści z różnych sakramentów, zwłaszcza z sakramentu święceń. Jeśli jednak chodzi o nawrócenie, to szczególne znaczenie ma sakrament pokuty. Będąc jego szafarzem, kapłan ma także obowiązek z niego korzystać, stając się świadkiem miłosierdzia Bożego dla grzeszników⁸. W adhortacji *Pastores dabo vobis*, Papież z Polski, przywołując fragment swojej adhortacji *Reconciliatio et paenitentia*, pisze, że „duchowe i apostołskie życie kapłana, podobnie jak jego braci świeckich i zakonnych, poziom tego życia i jego żarliwość, zależy od wytrwałego i sumiennego osobistego korzystania z sakramentu pokuty. Sprawowanie Eucharystii i szafarstwo innych sakramentów, zapał duszpasterski, stosunki z wiernymi, komunია ze współbraćmi, współpraca z biskupem, życie modlitwy, jednym słowem całe życie kapłańskie nieubłagane doznaje uszczerbku, jeśli brak w nim, wskutek niedbalstwa czy z innych przyczyn, regularnego, przenikniętego autentyczną wiarą i pobożnością zwrócenia się do sakramentu pokuty. Gdyby jakiś ksiądz nie spowiadał się, lub spowiadał się źle, bardzo szybko odbiłyby się to na samym jego kapłaństwie i sprawowaniu kapłaństwa, co dostrzegłaby również wspólnota, której jest pasterzem” (PDV 26; RC 31; por. TE 53).

Kapłan, który dostrzega doniosłe znaczenie spowiedzi dla swego życia duchowego, będzie również zatroskany o doprowadzenie wiernych do doświadczenia Bożego miłosierdzia w sakramencie pokuty⁹. Święty Jan Paweł II w Liście wielkoczwartkowym z 1999 r., zachęcając kapłanów do nawrócenia, pisze, że „winni się nawrócić, aby nawracać innych, a mówiąc inaczej – winni głęboko przeżywać doświadczenie synów Bożych, aby każdy ochrzczony odkrył na nowo godność i radość, jakie płyną z przynależności do niebieskiego Ojca” (nr 6).

Jest rzeczą oczywistą, że istotnym elementem procesu nawrócenia jest sakrament pokuty jako uprzywilejowane miejsce doświadczenia Bożego miłosier-

⁸ Zob. M. Chmielewski, *Kapłan jako penitent*, „Kronika Diecezji Radomskiej” 16 (2007) nr 2, s. 99-114.

⁹ Zob. J. Augustyn, *Ksiądz spowiada tak, jak sam się spowiada*, [w]: *Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię*, s. 137-149.

dzia. Z tej racji wciąż jest on przedmiotem żywej uwagi Kościoła, a więc także tematem wypowiedzi ostatnich papieży¹⁰. Przestrzegają oni przed daleko posuniętym rygoryzmem i psychologizacją spowiedzi, a także zaniedbywaniem oraz lekceważeniem tej posługi tak ze strony kapłanów, jak i wiernych. Papież Franciszek w kontekście Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia ponawiał zachętę do kapłanów, „aby z wielką starannością przygotowywali się do posługi spowiedzi, która jest prawdziwą misją kapłańską” (MeM 10), gdyż „sakrament pojednania musi ponownie odnaleźć swoje centralne miejsce w życiu chrześcijańskim” (MeM 11). Właśnie dlatego „spowiednicy muszą być prawdziwym znakiem miłosierdzia Ojca. Nie można być spowiednikiem z przypadku. Spowiednikami stajemy się wtedy przede wszystkim, gdy wpieryw sami jako penitenci szukamy przebaczenia” (MV 17). W swej książce pt. *Miłosierdzie to imię Boga* tę posługę papież nazwał „apostolstwem ucha”¹¹. W tej książce nie brak też cennych refleksji odnośnie do przeżywania spowiedzi tak ze strony spowiednika, jak i penitenta. W wielu innych swoich wypowiedziach Franciszek mocno akcentuje miłosierdziowy wymiar tego sakramentu, tak istotny w aspekcie nawrócenia „do”. Wskazuje ponadto na Maryję, Matkę Miłosierdzia, która jak nikt inny poznała głębię tajemnicy Boga, gdyż „wszystko w Jej życiu zostało ukształtowane przez obecność miłosierdzia, które stało się ciałem”. Z tej racji „Maryja potwierdza, że miłosierdzie Syna Bożego nie zna granic i dociera do wszystkich, nikogo nie wykluczając” (MV 24).

Te stwierdzenia papieża stają się szczególnie treściwe w kontekście sprawowania sakramentu pokuty czy to w ramach rekolekcji przygotowujących do peregrynacji czy też w jej trakcie.

3. „Nawrócenie duszpasterskie”

Nie chodzi jednak o samo pełne poświęcenia sprawowanie spowiedzi z okazji peregrynacji kopii Jasnogórskiej Ikony. To wydarzenie w polskich parafiach, przypadające raz na kilkadziesiąt lat, trzeba obecnie widzieć bowiem w perspektywie nowej ewangelizacji, która w dobie posoborowej, a szczególnie w trzecim tysiącleciu, stała się wyznacznikiem życia eklezjalnego i całego duszpasterstwa. Potwierdza to nauczanie ostatnich papieży, zwłaszcza Franciszka, jak również Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, które pod hasłem „Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej” odbyło się w dniach 7-28 X 2012 r. w Rzymie¹². Jego owocem jest adhortacja *Evange-*

¹⁰ Św. Jan Paweł II w Liście Wielkoczwartkowym z 1986 r., przywołując postać św. Proboszcza z Ars, szeroko podejmuje ten temat.

¹¹ Franciszek, *Miłosierdzie to imię Boga. Rozmowa z Andream Torniellim*, Kraków 2016, s. 38.

¹² Zob. Cz. Parzyszek, *Droga do synodu biskupów na temat nowej ewangelizacji*, „Studia Theologica Varsaviensia” 51 (2013) nr 2, s. 35-52.

lii gaudium, w której wiele miejsca Franciszek poświęca nawróceniu. Jest ono wyrazem misyjności Kościoła i ma obejmować wszystkie jego struktury oraz warstwy: od papieżstwa aż po parafie i poszczególnych wiernych. Realizacją tego programu odnowy Kościoła jest rozłożony w czasie Synod o synodalności, który z racji wielu nieporozumień i nadinterpretacji, także w środowiskach kościelnych wzbudza wiele kontrowersji. Niemniej jednak przyjęcie na nowo paradygmatu misyjności Kościoła jako wyznacznika jego odnowy w trzecim tysiącleciu (por. EG 15) wymaga gruntownego „nawrócenia duszpasterskiego” (por. EG 27).

Temu zagadnieniu Dykasteria do spraw Duchowieństwa poświęciła specjalną instrukcję pt. *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*. Jeśli zatem mówimy, że nawiedzenie Matki Bożej w kopii Obrazu Jasnogórskiego jest czasem nawrócenia i przemiany życia, to ten proces należy widzieć w takim właśnie szerszym kontekście. Obecnie nie można peregrynacji – jak dawniej – postrzegać jedynie w kategoriach maryjnego ożywienia polskiego katolicyzmu¹³, lecz być może jako zapoczątkowanie i zarazem drogę gruntownej odnowy Kościołów lokalnych (a więc poszczególnych diecezji) i całego Kościoła w Polsce. Ma to bowiem nie tylko pastoralne, ale dogmatyczno-eklezyjasto-mariologiczne i zarazem duchowe uzasadnienie, oczekujące na pogłębione opracowania i studia.

Nie powinno dziwić, że pojęcie „nawrócenie duszpasterskie”, które pojawia się w adhortacji *Evangelii gaudium*, Franciszek zaczerpnął z dokumentu podsumowującego V Ogólną Konferencję Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów z maja 2007 r., zwanego Dokumentem z Aparecidy. W punkcie 370. tego dokumentu o charakterze duszpasterskim czytamy, że „nawrócenie pastoralne naszych wspólnot wymaga przejścia z duszpasterstwa jedynie zachowawczego do duszpasterstwa zdecydowanie misyjnego”. Niemal dosłownie te słowa papież przytacza we wspomnianej adhortacji, apelując, by „podążać drogą duszpasterskiego i misyjnego nawrócenia, które nie może pozostawić rzeczy w takim stanie, w jakim są” (EG 25)¹⁴.

Ponieważ wspomniana instrukcja o „nawróceniu duszpasterskim” przeszła w Kościele polskim bez większego echa¹⁵, to warto przytoczyć przynajmniej niektóre jej wskazania i tezy godne uwagi oraz refleksji pod kątem duchowej owocności peregrynacji kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej.

¹³ Trafną diagnozę polskiej maryjności prezentuje Grzegorz M. Bartosik OFMConv w artykule: *Mariologia polska i kult maryjny wobec wyzwań współczesności*, [w]: *Maryjność w Kościele i mariologia w teologii* („Biblioteka Mariologiczna”, 23), red. M. Chmielewski, K. Zadrozny, Częstochowa 2020, s. 83-102.

¹⁴ Zob. P. Drożdżewicz, *Misyjne przeobrażenie Kościoła i nawrócenie duszpasterstwa w świetle adhortacji „Evangelii gaudium”*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 14 (2015) nr 1, s. 9-34.

¹⁵ Zob. T. Wielebski, *Wokół Instrukcji „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”*, „Studia Etckie” 3 (2021) nr 2, s. 230-233.

Na początku dokumentu czytamy, że „nawrócenie duszpasterskie jest jednym z podstawowych tematów nowego etapu ewangelizacji, który Kościół jest dzisiaj wezwany do promowania, aby wspólnoty chrześcijańskie stały się w coraz większym stopniu siłą pobudzającą do spotkania z Chrystusem”, gdyż wciąż „tyłu naszych braci żyje pozbawionych siły, światła i pociechy z przyjaźni z Jezusem Chrystusem, bez przygarniającej ich wspólnoty wiary, bez perspektywy sensu i życia” (nr 3). Chodzi więc o to, aby wspólnoty chrześcijańskie, w tym zwłaszcza parafie, dokonały „decydującego wyboru misyjnego”, to znaczy nastawiły się przede wszystkim na oddziaływanie misyjno-ewangelizacyjne. To zaś będzie wymagać zmiany wszystkiego, „aby zwyczaje, style, rozkład zajęć, język i wszystkie struktury kościelne stały się odpowiednią drogą bardziej dla ewangelizowania współczesnego świata, niż do zachowania stanu rzeczy” (nr 5). Mówiąc inaczej, chodzi o to, aby „odnowić tradycyjne struktury parafialne w kluczu misyjnym” (nr 20)¹⁶.

Należy przy tym zauważyć, że cytowany dokument nie tylko nie podważa prawnokanonicznego znaczenia parafii, ale jeszcze bardziej ją upodmiotowia w zakresie misyjnej działalności Kościoła. Akcent został położony na gruntowną zmianę w życiu i działalności parafii, co w pierwszym rzędzie wymaga przemyślenia nie tylko nowego doświadczenia życia parafii w zmieniających się warunkach społeczno-kulturowych, ale także posługi i misji kapłanów (por. nr 13). Nie można bowiem nie zauważyć, że w związku z powszechną mobilnością ludzi, zwłaszcza młodych, powstawaniem różnego rodzaju zrzeszeń oraz ruchów eklezjalnych itp., „opieka duszpasterska, sprawowana wyłącznie w granicach terytorialnych parafii, wydaje się być przestarzała” i w niejednym przypadku niezrozumiała dla wielu parafian (por. nr 16). „Ponadto – jak czytamy dalej – samo powtarzanie czynności duszpasterskich niemających wpływu na życie konkretnych ludzi staje się sterylną próbą przetrwania, często przyjmowaną z ogólną obojętnością” (nr 17).

Tymczasem „we współczesnej dobie, czasami charakteryzującej się marginalizacją i samotnością, wspólnota parafialna jest powołana, aby być żywym znakiem bliskości Chrystusa poprzez sieć braterskich relacji, skierowanych na nowe formy ubóstwa” (nr 19). Te nowe formy ubóstwa, o których często mówi obecny papież, to nie tylko niedobór środków materialnych, koniecznych do życia, ale zwłaszcza nędza moralna wskutek różnych zawinionych i niezawinionych okoliczności, marginalizacja społeczna, dyskryminacja rasowa itp., a nie rzadko brak realnej inicjacji w życie wiarą, tak często obserwowane w naszych parafiach, czego niesławnym przykładem stają się bierzmowania, kąśliwie na-

¹⁶ Zob. B. Łysik, *Duszpasterstwo misyjne według papieża Franciszka*, „Nurt SVD” 1 (2015), s. 8-24.

zywane „uroczystym rozstaniem z Kościołem z udziałem biskupa”¹⁷. W tej sytuacji konieczne jest, aby parafia stawała się „miejszem sprzyjającym byciu razem i rozwojowi trwałych relacji osobowych, które pozwalają każdemu doświadczyć poczucia przynależności i bycia akceptowanym” (nr 25) i by parafia rozwijała „prawdziwą «sztukę bliskości»”, dzięki której „zostanie przewyciężona samotność, obecna w życiu wielu ludzi” (nr 26). Cytując papieża Franciszka, omawiana instrukcja przypomina, że „parafia jest formą obecności Kościoła na terytorium, jest środowiskiem słuchania Słowa, wzrostu życia chrześcijańskiego, dialogu, przepowiadania, ofiarnej miłości, adoracji i celebracji” – „wspólnotą wspólnot” (nr 27; por. EG 28)¹⁸.

Trudno nie zgodzić się z twierdzeniem zawartym w omawianej instrukcji, że „bardzo często parafia jest pierwszym miejscem osobistego spotkania osób ubogich ze wspólnotą Kościoła”. Z tej racji „wspólnota parafialna, zwracając wzrok ku tym ostatnim, ewangelizuje i pozwala się ewangelizować ubogim” (nr 33).

Misyjno-ewangelizacyjne przeorientowanie życia parafii, pociągające za sobą przekształcenie struktur, „wymaga wcześniejszej zmiany mentalności i odnowy wewnętrznej, szczególnie tych, którzy są odpowiedzialni za duszpasterstwo” (nr 35), a zwłaszcza proboszczów, którzy jako „szczególni współpracownicy biskupa, powinni koniecznie dostrzec potrzebę reformy duszpasterstwa o charakterze misyjnym” (nr 35)¹⁹. Ta reforma ma się dokonywać elastycznie i stopniowo. Powinna iść w kierunku coraz pełniejszego upodmiotowienia wiernych świeckich (por. nr 39), którzy – jak pisał św. Jan Paweł II ponad trzy dekady temu w adhortacji *Christifideles laici* – muszą sobie wreszcie uświadomić „nie tylko to, że należą do Kościoła, ale że sami są Kościołem” (nr 9). To, oczywiście, wymaga odpowiedniej formacji laikatu, aby nie dochodziło do różnego rodzaju nadużyć i manipulacji.

„Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w sensie misyjnym nabiera zatem kształtu i wyraża się w stopniowym procesie odnowy struktur, i w konsekwencji, w różnorodnym powierzaniu opieki duszpasterskiej i uczestnictwie w jej realizacji, angażując wszystkich członków Ludu Bożego” (nr 42). W tym kontekście przemyślenia wymaga współpraca duszpasterzy z osobami konsekrowanymi, które zamieszkują na terenie parafii, przy czym nie chodzi

¹⁷ Zob. np.: A. Przybylski, *Uroczyste pożegnanie z Kościołem*, „Niedziela” 2006, nr 45, s. 24; G. J. Zakrzewski, *Przygotowanie do sakramentu bierzmowania – czas pożegnania się z Kościołem czy szansa odnowienia i pogłębienia wiary?*, „Zeszyty formacji katechetów” 3 (2018), s. 87-96; P. Koppel, *Sakrament bierzmowania to pożegnanie z Kościołem? Nie, jeśli...*, „Gość Niedzielny” 2024, nr 10, s. 1-2.

¹⁸ Zob. M. Chmielewski, *Parafia jako wspólnota wspólnot w polskich publikacjach posoborowych*, „Roczniki Teologiczne” 46 (1999), z. 5, s. 161-177.

¹⁹ Zob. M. Polak, *„Duszpasterskie nawrócenie” prezbiterów drogą do odnowy duszpasterstwa parafialnego*, „Teologia i człowiek” 45 (2019) 1, s. 87-104.

tylko o domy zakonne, ale także o członkinie instytutów świeckich, dziewice i wdowy konsekrowane, jak również nielicznych w Polsce pustelników²⁰.

Tak rozumiane „nawrócenie duszpasterskie”, mające na uwadze doprowadzenie każdego mieszkańca parafii do realnego doświadczenia wiary, wymaga – jak wspomniano – przemiany mentalności samych duszpasterzy, a co za tym idzie, także stylu ich życia. Omawiany dokument, wśród wielu praktycznych kwestii, związanych na przykład z potrzebą łączenia parafii, każe przemyśleć możliwość (re)organizacji życia wspólnego kapłanów dla wzmocnienia ich tożsamości i przezwyciężania pokusy indywidualizmu oraz funkcjonalizmu (nr 63-64. 80). Ponadto należy dowartościować funkcję diakonów stałych, obecność osób konsekrowanych, a nade wszystko wiernych świeckich, od których „wymagane jest dziś wielkoduszne zaangażowanie w służbie misji ewangelizacyjnej, przede wszystkim poprzez ich świadectwo codziennego życia zgodnego z Ewangelią w swoich naturalnych środowiskach i na każdym poziomie odpowiedzialności, a zwłaszcza przy podejmowaniu odpowiadających im zobowiązań w służbie wspólnoty parafialnej” (nr 86)²¹. W tym zakresie ważne zadanie ma do spełnienia Parafialna Rada Duszpasterska, która „daleka od bycia zwykłym organizmem biurokratycznym, uwydatnia zatem i urzeczywistnia sobą fundamentalne znaczenie ludu Bożego jako podmiotu oraz aktywnego i ważnego uczestnika misji ewangelizacyjnej” (nr 110).

Omawiana instrukcja w podsumowaniu jeszcze raz podkreśla, że „parafia pozostaje zasadniczą instytucją do spotkania i żywej relacji z Chrystusem oraz z braćmi i siostrami w wierze”, dlatego należy zauważyć, „że musi ona nieustannie mierzyć się ze zmianami dokonującymi się w dzisiejszej kulturze i życiu ludzi, tak, aby móc odkrywać z kreatywnością nowe drogi i narzędzia, które pozwalają jej sprostać najważniejszemu zadaniu, jakim jest bycie centrum promowania ewangelizacji” (nr 122). W związku z tym duszpasterstwo musi wykraczać poza granice terytorialne parafii. To zaś wymaga wysiłku wszystkich, którzy ją stanowią, aby „jako historyczna instytucja nie pozostała więzieniem bezruchu lub niepokojącej powtarzalności duszpasterskiej, lecz by realizowała ten «dynamizm wychodzenia», który poprzez współpracę różnych wspólnot

²⁰ Cenne w tym zakresie są sugestie odpowiednich dokumentów Kościoła, jak np. *Wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami w Kościele „Mutuae relationes”* (z 14 V 1978) czy *Instrukcja o istotnych elementach nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej „The renewal of religious life”* (z 31 V 1983) Kongregacji Zakonów i Instytutów Świeckich oraz Kongregacji Biskupów. Ponadto wydaje się, że wciąż aktualna jest *Instrukcja o współpracy zakonnic z duszpasterstwem parafialnym kard. S. Wyszyńskiego* (z 15 VIII 1971); por. P. Skonieczny, *Kim jest proboszcz zakonny? O relacji między przełożonym zakonnym a proboszczem w parafii powierzonej instytutowi zakonnemu*, „*Annales Canonici*” 10 (2014), s. 57-78.

²¹ Zob. R. Selejda, *Duchowość diakonów stałych w perspektywie powszechnego powołania do świętości w Kościele*, „*Teologia i Człowiek*” 29 (2015) nr 1, s. 77-108.

parafialnych i wzmocnioną komuniją duchowieństwa i świeckich, uczyniłby ją skutecznie ukierunkowaną na misję ewangelizacyjną” (nr 123).

4. Kwestia praktycznych wskazań

Trwająca od 1985 r., czyli prawie cztery dekady, II Peregrynacja Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej powoli dobiega końca. Jej ostatnim etapem jest nawiedzenie wszystkich parafii i domów zakonnych Archidiecezji Częstochowskiej, odbywające się w okresie od 6 IV 2024 r. do 2 V 2025 r. Przyświeca mu hasło: „Maryjo! Ocal miłość i życie naszych rodzin”.

W związku z tym Komitet do spraw Przygotowania i Przeprowadzenia Misji oraz Peregrynacji Kopii Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w Archidiecezji Częstochowskiej wydał dokument pt. *Instrukcja duszpasterska dotycząca peregrynacji kopii Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w Archidiecezji Częstochowskiej*²² (bez daty), podpisany przez bp. Andrzeja Przybylskiego. Pod względem treści jest ona bardzo podobna do *Instrukcji duszpasterskiej Arcybiskupa Metropolity Poznańskiego o nawiedzeniu Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w Archidiecezji Poznańskiej w latach 2019-2020* z dnia 31 I 2019 r.²³, podpisanej przez abp. Stanisława Gądeckiego, jak również *Instrukcji Duszpasterskiej o nawiedzeniu Matki Bożej w parafiach Diecezji Włocławskiej w latach 2023-2024* z dnia 10 I 2023 r., podpisanej przez bp. Krzysztofa Wętkowskiego²⁴. Są to najprawdopodobniej jedyne tak szczegółowe dokumenty na temat peregrynacji, jakie ukazały się w ciągu jej niemal siedemdziesięcioletniej historii.

Wszystkie trzy szczegółowo określają przygotowanie dalsze, bliższe i bezpośrednie nawiedzenia oraz jego przebieg. Wskazują na jego cel i duchowe owoce, wśród których najważniejsze jest ożywienie oraz umocnienie wiary. W związku z tym w ramach przygotowania postulują przeprowadzenie rekolekcji lub misji, jak również zapewnienie wiernym możliwości skorzystania ze spowiedzi zarówno przed nawiedzeniem, jak i w jego trakcie. Daremne jednak byłoby poszukiwanie w tych instrukcjach konkretnych wskazań odnośnie do podjętego tu zagadnienia, jakim jest „nawrócenie duszpasterskie”, tym bardziej, że termin ten w nich nie występuje.

Podanie praktycznych wskazań dla przeżycia peregrynacji, które dałoby się wyprowadzić z przywołanej wyżej instrukcji pt. *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, można uznać za przedsięwzięcie już mocno spóźnione. Natomiast mogłyby one znaleźć się w programach organizacji oraz przeżycia III Peregrynacji, którą w najbliższych

²² Zob. <https://nawiedzenie.archiczyst.pl/download/3> [5 IV 2024].

²³ Zob. https://archpoznan.pl/upload/pdf/instrukcja_na.pdf [5 IV 2024].

²⁴ Zob. http://diecezja.wloclawek.pl/files/download_page/1674416359.pdf [5 IV 2024].

latach planuje Komisja Maryjna KEP. Przede wszystkim jednak kwestia „nawrócenia duszpasterskiego”, a tym bardziej kolejnej peregrynacji kopii Obrazu Jasnogórskiej Pani, powinna być uwzględniona w szeroko rozumianym długofalowym programie duszpasterskim Kościoła w Polsce oraz inspirować życie pastoralne poszczególnych diecezji z uwzględnieniem ich specyfiki. To zaś wymaga spokojnego namysłu w duchu synodalności, czyli wzajemnego wsłuchiwania się duchownych i świeckich w to, co Duch Święty przez nich mówi. Niewątpliwie pomocna może być wnikliwa analiza sprawozdań z nawiedzenia Obrazu w poszczególnych parafiach, jakie spływają do kurii diecezjalnych.

Mając jednak na uwadze wezwanie papieża Franciszka do „nawrócenia duszpasterskiego”, warto w ramach praktycznych wskazań uważniej przyjrzeć się wspomnianym trzem instrukcjom dotyczącym peregrynacji kopii Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Praktyczne wnioski (postulaty), jakie nasuwają się z tej konfrontacji, mogą okazać się przydatne w realizacji kończącej się II Peregrynacji lub być inspiracją dla ogólnopolskiego programu III Peregrynacji. Oto niektóre z nich:

a) We wspomnianych instrukcjach na uwagę zasługuje podkreślenie w ogólnych założeniach peregrynacji, że potrzeba odpowiedniego duchowego przygotowania poprzez rekolekcje. Instrukcja Archidiecezji Częstochowskiej podkreśla ponadto, że nie chodzi tylko o wiernych, ale o całe prezbiterium diecezjalne²⁵. Jest to cenne *novum* na tle dotychczasowej praktyki nawiedzenia. Należy się spodziewać, że pozostałe serie dorocznych rekolekcji kapłańskich tematycznie będą wpisywać się w tematykę peregrynacji z uwzględnieniem kwestii „nawrócenia duszpasterskiego”;

b) Do zadań proboszcza, wymienianych na początku każdej instrukcji, należałoby dodać obowiązek zaproszenia do udziału w tym wielkim wydarzeniu nie tylko osób zaangażowanych w życie parafii, ale wszystkich jej mieszkańców, szczególnie tych „oddalonych”. Skoro bowiem „nawrócenie duszpasterskie” w pierwszym rzędzie oznacza ewangelizacyjno-misyjne nastawienie, to troską proboszcza, Parafialnej Rady Duszpasterskiej oraz działających na terenie parafii różnych grup i wspólnot powinno być przyprowadzenie na spotkanie z Matką Bożą także „ubogich duchowo” oraz tych, którzy nie tylko nie zdobyli się na to, aby choć raz w życiu przybyć w pielgrzymce na Jasną Górę, ale wręcz zapomnieli drogę do własnego parafialnego kościoła²⁶;

²⁵ W punkcie I.4. tejże instrukcji czytamy: „Ważnym elementem poprzedzającym przygotowania parafialne będą rekolekcje dla duchowieństwa Archidiecezji Częstochowskiej. Odbędą się one w dwóch turach (1-3 kwietnia 2024 r. i 3-5 kwietnia 2024 r.) w budynku Wyższego Międzydiecezjalnego Seminarium Duchownego w Częstochowie”.

²⁶ Wiele inspirujących pytań w tym zakresie stawia ks. Andrzej Żądło w artykule pt. *Wprowadzenie w lekturę instrukcji „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”*, „Studia Pastoralne” (2022) nr 18, s. 231-247.

c) Nawiedzenie Matki Bożej powinno być wyjątkową okazją do budowania wspólnoty eklezjalnej, a tym bardziej do zażegnania wszelkich ewentualnych konfliktów i napięć zarówno pomiędzy duszpasterzami (np. na linii wikariusz – proboszcz) jak i między duszpasterzami a parafianami. W tym zakresie ważną funkcję mediacyjną ma do spełnienia ksiądz dziekan, którego zadania także wliczają analizowane instrukcje.

d) Dokumenty te podają szczegółowe wskazania odnośnie do rekolekcji lub misji przygotowujących do nawiedzenia, z uwzględnieniem m.in. odwiedzin chorych z posługą sakramentalną, a podczas samego nawiedzania – zorganizowanie specjalnej mszy świętej dla nich. Czy nie należałoby również, tak w programie rekolekcji bądź misji, jak i dnia nawiedzenia, w jakiś sposób uwzględnić ubogich i zmarginalizowanych społecznie, np. poprzez zbiórkę darów dla nich czy wspólny posiłek? Uczynki miłosierdzia, oprócz modlitwy i sakramentów, stanowią bowiem istotny wymiar zdrowej pobożności chrześcijańskiej, co tak mocno zostało przypomniane kilka lat temu podczas Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia;

e) Instrukcje dotyczące nawiedzenia kopii Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w Archidiecezji Poznańskiej i Diecezji Włocławskiej przewidują dary duchowe, jakie każdy może złożyć Bogu i Jasnogórskiej Pani. Jest w nich także mowa o oczekiwanych owocach nawiedzenia. Jest rzeczą oczywistą, że przybycie Matki Bożej do parafii w Jej Obrazie powinno pozostawić trwałe ślady duchowej przemiany. Rekolekcje lub misje przeżywane z tej okazji powinny dopomóc duszpasterzom i wiernym w podjęciu konkretnych postanowień zarówno w wymiarze indywidualnym jak i wspólnotowym – parafialnym.

To niektóre postulaty odnośnie do „nawrócenia duszpasterskiego” w kontekście nawiedzenia kopii Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Uwzględnienie specyfiki poszczególnych parafii i środowisk, które będą przeżywać te doniosłe chwile, pozwoli wskazać dalsze możliwości.

Warto jeszcze zauważyć, że zarówno I Peregrynacja w latach 1957-1980, jak i kończąca się II Peregrynacja (1985-2025), przebiegały w odmiennych uwarunkowaniach społeczno-politycznych i eklezjalnych. Ich owoce, zwłaszcza w wymiarze duszpastersko-duchowym, były i są wciąż przedmiotem studiów historycznych, teologicznych i socjologicznych. Można więc zaryzykować twierdzenie, że I Peregrynacja, przebiegająca w kontekście milenium chrztu Polski, dzięki zaangażowaniu błogosławionego Prymasa Tysiąclecia, przyczyniła się do obrony wiary w narodzie i znaczenia Kościoła katolickiego w Polsce. Z kolei tłem II Peregrynacji była transformacja ustrojowa w Polsce oraz doniosły pontyfikat św. Jana Pawła II. Natomiast przewidywana III Peregrynacja, która powinna być przeżywana właśnie w duchu „nawrócenia duszpasterskiego”, może zaowocować głęboką wewnętrzną przemianą życia eklezjalnego (*ad intra*) proporcjonal-

nie do postępującej religijno-moralnej i cywilizacyjnej degradacji społeczeństwa europejskiego, dotkniętego poważną „chorobą horyzontalizmu”²⁷.

Zakończenie

Maryjne przesłanie: „Zróbcie wszystko, cokolwiek Syn mój wam powie” (J 2, 5), odczytywane na peregrynacyjnym szlaku jako wezwanie do nawrócenia i przemiany życia, nie może być usprawiedliwieniem dla powielania starych schematów duszpasterskich, choć sprawdzonych praktyką minionych lat, ale przecież w zupełnie innych uwarunkowaniach społecznych i eklezjalnych. Czujni duszpasterze nie mogą bowiem nie zauważać, jak bardzo świat wokół nas się zmienia z chwili na chwilę²⁸. To, co może kiedyś było skuteczne i owocne pod względem organizacji duszpasterstwa oraz samej zewnętrznej formy peregrynacji, dziś może okazać się wprost archaiczne. Poza tym ten zewnętrzny, dekoracyjno-organizacyjny wymiar peregrynacji kopii Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, choć ważny z przeżyciowego i ambijonalnego punktu widzenia, dziś może być całkowicie bez znaczenia pod względem ewangelizacyjnym.

Jeśli zatem za przykładem Maryi okazujemy „posłuszeństwo wiary” (por. RM 13-14) wobec Chrystusa i Jego Kościoła, to należy podjąć to nowe wyzwanie, jakim jest nie tylko indywidualne i osobiste nawrócenie, lecz także „nawrócenie duszpasterskie”, mające wymiar eklezjalny. Przez miłość do Maryi, Jasnogórskiej Królowej Polski i Matki Kościoła, należałoby zatem w ramach przygotowania do peregrynacji w parafii przemyśleć istotne cele pastoralne i duchowe, które wpisywałyby się w zarysowaną tu nową perspektywę misyjną²⁹. Dla „duszpasterskiego nawrócenia” w ramach nawiedzenia nie wystarczy więc zaplanować „jakieś” rekolekcje i misje tak, by były okazją (pretekstem) do masowej spowiedzi, która niekiedy bardziej uspokaja sumienia kapłanów (że wykonali swoje zadanie) aniżeli penitentów, lecz zapoczątkować długą maryjną drogę duchowej odnowy, poczynając może najpierw od samych duszpasterzy, a następnie wiernych, powierzonych ich pieczy. „Jest bowiem rzeczą pewną – pisał św. Jan Paweł

²⁷ Zjawisko to, polegające na utracie nadziei i redukcjonizmie antropologicznym, trafnie zdiagnozował na początku III tysiąclecia św. Jan Paweł II m.in. w adhortacji apostołskiej *Ecclesia in Europa* (28 VI 2003). Zob. M. Chmielewski, *Duchowość a horyzontalizm społeczeństwa europejskiego*, „Soter”. Journal of Religious Sciences (Kaunas) 2006, nr 17, s. 19-26; tenże, *Orędzie fatimskie lekarstwem na europejską chorobę horyzontalizmu*, „Salvatoris Mater” 18 (2016) nr 1-4, s. 139-151.

²⁸ Zob. M. Polak, „Duszpasterskie nawrócenie” jako wyraz nowej ewangelizacji w warunkach rozwiniętego modernizmu, „Teologia Praktyczna” 12 (2011), s. 25-39.

²⁹ Zob. G. M. Bartosik, *Matka odwiedzająca swe dzieci. Peregrynacja obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w świętym wizerunku nawiedzenia jako okazja ożywienia kultu maryjnego i zdynamizowania życia parafii*, [w:] *Matka Boga i ludzi. Wybrane zagadnienia z mariologii*, red. P. Warchoń, Niepokalanów 2016, s. 135-156.

II w liście wielkoczwartkowym do kapłanów w 1986 r. – że nawrócenie pozostaje zawsze tajemnicą serc, które mają wolność decydowania, oraz tajemnicą łaski Bożej. Kapłan może przez swą posługę jedynie pouczać ludzi, kierować ich do konfesjonału i udzielać im sakramentów świętych” (nr 11). Uczyni to tym skuteczniej, o ile sam będzie świadkiem nawrócenia do Pana i do Jego Matki.

Bibliografia

- Augustyn J., *Ksiądz spowiada tak, jak sam się spowiada*, [w]: *Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię*, s. 137-149.
- Bartosik G. M., *Mariologia polska i kult maryjny wobec wyzwań współczesności*, [w]: *Maryjność w Kościele i mariologia w teologii* („Biblioteka Mariologiczna”, 23), red. M. Chmielewski, K. Zadrozny, Częstochowa 2020, s. 83-102.
- Bartosik G. M., *Matka odwiedzająca swe dzieci. Peregrynacja obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w świętym wizerunku nawiedzenia jako okazja ożywienia kultu maryjnego i zdynamizowania życia parafii*, [w]: *Matka Boga i ludzi. Wybrane zagadnienia z mariologii*, red. P. Warchoł, Niepokalanów 2016, s. 135-156.
- Benedykt XVI, *Encyklika o miłości Bożej „Deus caritas est”* (25 XII 2005).
- Chmielewski M., *Parafia jako wspólnota wspólnot w polskich publikacjach posoborowych*, „Roczniki Teologiczne” 46 (1999) z. 5, s. 161-177.
- Chmielewski M., *Duchowość a horyzontalizm społeczeństwa europejskiego*, „So-ter”. Journal of Religious Sciences (Kaunas) 2006, nr 17, s. 19-26.
- Chmielewski M., *Kapłan jako penitent*, „Kronika Diecezji Radomskiej” 16 (2007) nr 2, s. 99-114.
- Chmielewski M., *Orędzie fatimskie lekarstwem na europejską chorobę horyzontalizmu*, „Salvatoris Mater” 18 (2016) nr 1-4, s. 139-151.
- Drożdżewicz P., *Misyjne przeobrażenie Kościoła i nawrócenie duszpasterstwa w świetle adhortacji „Evangelii gaudium”*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 14 (2015) nr 1, s. 9-34.
- Dykasteria do spraw Duchowieństwa, *Instrukcja Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła* (27 VI 2020).
- Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium” o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie* (24 XI 2013).
- Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate” o powołaniu do świętości w świecie współczesnym* (19 III 2018).
- Franciszek, *List apostolski „Misericordia et misera”* (20 XI 2020).
- Franciszek, *List apostolski „Misericordiae vultus”* (11 IV 2015)
- Franciszek, *Miłosierdzie to imię Boga. Rozmowa z Andream Torniellim*, Kraków 2016.

- Gądecki S., *Instrukcja duszpasterska Arcybiskupa Metropolity Poznańskiego o nawiedzeniu Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w Archidiecezji Poznańskiej w latach 2019-2020*, https://archpoznan.pl/upload/pdf/instrukcja_na.pdf [5 IV 2024].
- Hałas S., *Μετάνοια. Próba uściślenia biblijnego pojęcia*, „Symposium” 23 (2019) nr 1, s. 145-158.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Reconciliatio et paenitentia” o pojednaniu i pokucie w dzisiejszym postannictwie Kościoła* (2 XII 1984).
- Jan Paweł II, *List apostolski „Novo millennio ineunte” na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000* (z 6 I 2001).
- Jan Paweł II, *List do kapłanów na Wielki Czwartek 1979 „Kapłaństwo służebne”*.
- Jan Paweł II, *List do kapłanów na Wielki Czwartek 1986*.
- Jan Paweł II, *List do kapłanów na Wielki Czwartek 1988*.
- Jan Paweł II, *List do kapłanów na Wielki Czwartek 1999*.
- Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Christifideles laici” o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II* (30 XII 1988).
- Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Pastores dabo vobis” o formacji kapłanów we współczesnym świecie* (25 III 1992).
- Kijas Z. J., *Ksiądz – penitent i spowiednik*, [w]: *Sztuka bycia księdzem*, red. J. Augustyn, Kraków 2010, s. 407-418.
- Kochaniewicz B., *„Gaudete et exultate”, czyli o świętości w ujęciu papieża Franciszka*, „Teologia Dogmatyczna” 14 (2019), s. 11-20.
- Komitet do spraw Przygotowania i Przeprowadzenia Misji oraz Peregrynacji Kopii Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w Archidiecezji Częstochowskiej, *Instrukcja duszpasterska dotycząca peregrynacji kopii Cudownego Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w Archidiecezji Częstochowskiej*, <https://nawiedzenie.archiczest.pl/download/3> [5 IV 2024].
- Koppel P., *Sakrament bierzmowania to pożegnanie z Kościołem? Nie, jeśli...*, „Gość Niedzielnny” 2024, nr 10, s. 1-2.
- Liebert, *Jeździec*, w: *Z głębokości... Antologia polskiej modlitwy poetyckiej*, red. A. Jastrzębski, A. Podsiad, Warszawa 1966, s. 663-664.
- Łysik B., *Duszpasterstwo misyjne według papieża Franciszka*, „Nurt SVD” 1 (2015), s. 8-24.
- Parzyszek Cz., *Droga do synodu biskupów na temat nowej ewangelizacji*, „Studia Theologica Varsaviensia” 51 (2013), nr 2, s. 35-52.
- Polak M., *„Duszpasterskie nawrócenie” jako wyraz nowej ewangelizacji w warunkach rozwiniętego modernizmu*, „Teologia Praktyczna” 12(2011), s. 25-39.
- Polak M., *„Duszpasterskie nawrócenie” presbiterów drogą do odnowy duszpasterstwa parafialnego*, „Teologia i człowiek” 45 (2019) nr 1, s. 87-104.

- Przybylski A., *Uroczyste pożegnanie z Kościołem*, „Niedziela” 2006, nr 45, s. 24.
- Selejda R., *Duchowość diakonów stałych w perspektywie powszechnego powołania do świętości w Kościele*, „Teologia i Człowiek” 29 (2015) nr 1, s. 77-108.
- Skonieczny P., *Kim jest proboszcz zakonny? O relacji między przełożonym zakonnym a proboszczem w parafii powierzonej instytutowi zakonnemu*, „Annales Canonici” 10 (2014), s. 57-78.
- Wętkowski K., *Instrukcja Duszpasterska o nawiedzeniu Matki Bożej w parafiach Diecezji Włocławskiej w latach 2023-2024*, http://diecezja.wloclawek.pl/files/download_page/1674416359.pdf [5 IV 2024].
- Wielebski T., *Wokół Instrukcji „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”*, „Studia Ełckie” 3 (2021) nr 2, s. 230-233.
- Wrona G., *Percepcja Jezusowego wezwania do nawrócenia w listach św. Pawła Apostoła*, [w]: *Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię*, red. M. Borda, Sosnowiec 2016, s. 28-35.
- Zakrzewski G. J., *Przygotowanie do sakramentu bierzmowania – czas pożegnania się z Kościołem czy szansa odnowienia i pogłębienia wiary?*, „Zeszyty formacji katechetów” 3 (2018), s. 87-96.
- Żądło A., *Wprowadzenie w lekturę instrukcji „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”*, „Studia Pastoralne” (2022) nr 18, s. 231-247.